

GOŇURJANYŇ HEKAÝASY

KERIM GURBANNEPESOW

Köne käliň¹ ýanynda,
Ýaşyl kölüň ýanynda,
Daşy tokaý kemerli,
Başy süýt dek ümürli
Bir dagyň eteginde,
Atamyň ýatagynda,
Ýetimlikde ýetişdim,
It hatarna gatyşdym.

Atgulaklyk, gamyşlyk,
Toraňňylyk², akbaşlyk³,
Çomuç⁴ ýaly gargylyk⁵,
Çaýkel⁶, serçe, gyrgylyk⁷
Bir jeňňelde selpilläp,
Suw-batgada jülpülläp,
Ölmez ödi tapardym,
Awjagazlar gapardym.

Maslykda garga görsem,
Aw çokýan gyrgy görsem,
Topbajyk ýowşan⁸ görsem,
Düýbünde towşan görsem,
Hyşamy⁹, ýylgyn görsem,
Düýbünde sülgün görsem,
Arkasyndan aýlanyp,
Bökerdim-de maýlanyp,
Lak-luk edip atardym,
Garnym sypar ýatardym.

Tomus depäm jokurdap,
Gyşda dişim şakyrda,
Gyşda ýaza garaşyp,
Ýazda güýze garaşyp,
Güýzde gyşa garaşyp,
Gyşda guşa garaşyp,
Şol sümsüner ýörerdim,
Şol ymsynar¹⁰ ýörerdim.

Çekip agyr mähneti¹¹,
Tapa bilmän rehneti¹²,
İki gün dok, üç gün aç,
Mydar edip bialaç,
Ýaşlygymdan bekedim¹³,
Ýöne, arman, ýekedim!

Maňa ýekelik derdi,
Şeýle bir azap berdi.
Ne ýoldaşym bolardy,
Ne goldaşym bolardy.
Şol dagyň eteginde,
Atamyň ýatagynda,
Mätäçligiň gerdinden¹⁴,
Ýekeliğiň derdinden
Gabaklarym tümmerip,
Öz-özüme “hüm¹⁵” berip,
Garnymy suwa atyp,
Hyýal deňzine batyp,
Günümi batyrardym,
Daňymy atyrardym.

2

İne bir gün baharda,
Bir çyglyja¹⁶ säherde,
Ýatagymy taşladym,
Ýoldaş gözlöp başladym.
Takyrlardan-takyr,
Çukurlardan-çukura,
Çöllerden çöle gitdim,
Çölden jeňnele gitdim.
Ak gyýaklaň¹⁷ içinden,
Atgulaklaň içinden,
Ýollaryň ýakasyndan,
Bulaklaň¹⁸ sakasyndan,
Çöplerden çöpe gitdim,
Çöplükden çepe gitdim,

Soň sagyma aýlandym,
Sähralykdan¹⁹ saýlandym.
Depeden depä çykyp,
Ýapydan²⁰ ýapa çykyp,
Ýene bir depä çykdyň,
Bir towşana ýolukdym²¹.

“Towşan, towşan, eý towşan,
Pikirjigňi diý, towşan.
Atadan galyp ýeke,
Göz ýaşym döke-döke,
Ýetimligiň derdini
Ýaşlykdan çeke-çeke,
Ýekeligň oduna
Ýandym, bişdim, tutaşdym,
Depä çykan badyma
Ilki saňa sataşdym.
Tüýs doganlyk göwünden

Dost bolaly şu günden!”
Diýip, geňeş salypjyk
Towşanjyga ýalbardym,
“Bolýa” diýdi gülüpjik,
Dostluk üçin el berdim.

Ýatagmyzy ulaltdyk,
Düşegmizi bolaltdyk,
Syçan, serçe köp eltdik,
Azygmyzy köpeltdik.
Towşanjyk-da meň bile
Bile gidip jeňňele
Gözjagazyn petredip,
Aýaklaryn titredip,
Çöpe bukup kellesin,
Gorka-gorka seýl etdi,
Eşdäýse möjek sesin
Gaçmaga-da meýl etdi.

Aňsam-da gorkaklygyn,
Gorkaklygnyň haklygyn
Biläýýänçäm mazaly,
Hiç zat aňmaýan ýaly
Doly hepde garaşdym,
Asyl köp-de garaşdym.
Sekizinji gün geçip,
Dokuzynjy gün geçip,
Onunjy gün asmanda
Ähli ýyldyzlar öçüp,
Gögi bulut бүрände,
Howa garaňkyranda,
Asman göýä²² erän dek,
Aşak guýlup başlanda,
Ýerden deňiz ýörän dek
Suw-sil edip taşlanda,
Garnymyzy pitikläp,
Oýa çümüp ýatyrdyk,
Gapymyzy petikläp,
Sessiz dymyp ýatyrdyk.

Şeýdip dymyp ýatylsa,
Näme irmän bolýarmy,
Eger adyň it bolsa,
Heý-de üýrmän bolýarmy?

Bir zenzele²³ eşidip,
Laňňa galdym ýerimden,
Gulaklarmy üşerdip²⁴,
Uky gaçdy serimden²⁵.

Üýrüp, ok dek atylp,
Daşaryk çykdy weli,
Gorkusyndan tutulyp
Towşan şepämiň²⁶ dili,
“Waý, möjek duýar” – diýip,
Aýagyma ýykyldy, –
“Seni-de iýer – diýip,
Meni-de iýer” – diýip,
Bazzy-buzzy peltekläp,
Dört tarapa ýaltaklap²⁷,
Goltugyma dykyldy.

“Tapan dostuň şu bolsa,
Uzak gidäýermikäň,
Başyňa bela gelse,
Söweş edäýermikäň?”
Diýip özüm-özüme,
Daňdandan ýola düşdüm.

3

Kölüň ýandan yzyna
Aýlanyp gola²⁸ düşdüm.
Dag-jeňňelin goýmadym,
Sazak-selin goýmadym.
Jülge-dere goýmadym,
Başym ýere goýmadym,
Baryn aýlanyp çykdy,
Bir möjege ýolukdym.

“Möjek, möjek, eý, möjek,
Bet pyglyňy²⁹ goý, möjek,
Atadan galyp ýeke,
Göz ýaşym döke-döke,
Ýetimligiň hupbatyn³⁰
Ýaşlykdan çeke-çeke
Ýatagymy taşladym,
Ýoldaş gözläp başladym.

Bir towşana duş geldim,
Şapba-şupba dost boldum,
Emma ol towşanjykdan,
Ilkije duşanjykdan
Çykmanson eden tamam,
Dostlugmyz boldy tamam.

Eşder bolsaň düýn agşam,
(Bilýänsiň, ýagdy ýagşam).
Dymyp ýatyrkak birden,
Golaýjakda bir ýerden
Eşdildi bir zenzele,
Ylgap çykyp jeňňele
Üýrüp başladym weli,
Tutulyp onuň dili
“Waý, waý, möjek ger³¹!” diýip
Jany çykypdy tasdan,
Şeýtsem dogry bor diýip,
El çekdim gorkak dosdan.
Men beýledir öýtmändim,
Tüýs bir züwwetdin eken.
Ölen dälidir öýtmändim,
Çöregi bitin eken.
Şondan soň yzlaý-yzlaý,
Batyr dost gözleý-gözleý
Çapdym, her ýana çapdym,
Ahyry seni tapdym!”

Diýip aýdan dessime
Möjek güldi jak-jaklap,
Golun atyp üstüme,
Boýnumdan-da gujaklap,
Öz-özünden hoş bolup,
Keýpi uçdy guş bolup.
Belent tutup göwünni,
Ol şeýle bir öwüندی.

Hi, sen goýaýgyn ýöne!
Şeýle bir sözler tapdy,
Ol öwüne-öwüne,
Tas çişip ýarylypdy.

Diýdi: “Sözüň rast bolsa,
Gözleýäniň dost bolsa.
Tüýs üstünden gelensiň,
Dosty saýlap bilensiň.

Tokaýyň ýaraşygy,
Itleriň hemrasy³² men,
Batyrlýgyň aşygy,
Goýun-geçiň şasy men.

Towşan kimmiş deňimde?
Sen gaplaňdan habar ber!
Emr³³ edäýsem, öňümde
Bir hepdeläp tans eder.

Batyr diýen bolýarlar
Aýa-da, ýolbarsa-da,
Dyza çöküp düýn olar
Uzyn gün ýalbarsa-da,
Bir bölek-de et bermän
Öýden jyrraldyp³⁴ kowdum,
Bolup durşun äsgermän,
Aýyň aýagnam döwdüm.

Şepe³⁵, sözüň rast bolsa,
Gözleýäniň dost bolsa,
Tüýs üstünden gelensiň,
Dosty saýlap bilensiň!”

Undup utanç-haýany
Jypdyrsa-da görnetin³⁶,
Synap görmän “pälwany”
Gitmek bolmaz ahbetin³⁷!

Wepaly dostluk üçin
Basyşdyk penjämizi.
Gürrüň edişip içgin
Gören-eşdenjämizi.

Möjegiň ýatagyndan
Ümmülleşip ugradyk,
Depäniň eteginden
Ýola düşüp ugradyk.

Gyrmançalyk³⁸ ýer bilen,
Gürleşýän dek ker bilen,
Gykywlap, üýrüp gitdik,
Tokaýa girip gitdik.

Uly şagyrdy turzup,
Agaçlary syndyryp³⁹,
Guş-gumryny ürküzip,
Höwürtgeden dyndyryp,
Bir-birege ynançly
Bakjaklaşyp barýarkak,
Ýatagmyza guwançly
Jak-jaklaşyp barýarkak,
Birden-kä garşymyzdan
Sojap, haşylap gelyän,
Tokaý iýmişlerinden
Doýup, myşylap gelyän
Mähnet⁴⁰ aýyny görüp,
Möjek ýazzyny berdi⁴¹.
Gaçanyňy ýel görüp,
Gonanyňy gol⁴² gördi.

Şeýtdi-de böri⁴³ dostum,
Haýwanlaň piri dostum,
Gaplaňlary bökdürip,
Şiri⁴⁴ dyza çökdürip,
Pilleri ýurtdan kowup,
Aýyň aýagny döwüp,
Tokaýy gorýan dostum,
Dünýäni sorýan dostum,
Heniz aýyň aýagy
Görünmäka gözüne,
Ýapyryp çal gulagyn
Tutdyrды ümdüzine⁴⁵.

Şeýle bir gaçdy weli,
Penjämi serip galdym,
Çala bir pişge⁴⁶ ýaly
Guýrugyn görüp galdym.

“Etmän heder-howatyr⁴⁷
Myş-myş edip ýör weli,
Tokaýda uly batyr
Aýy bora çemeli.

Ýogsa möjek dostum-da
Beýle geçmazdy ondan!”
Diýip assa basdym-da,
Çykdyň aýyň alnyndan:

“Aýy dost-a, aýy dost,
Akyl-huşy goýy dost!
Atadan galyp ýeke,
Göz ýaşym döke-döke,
Ýetimlik derdeserin⁴⁸
Arkamda çeke-çeke,
Ýoldaş gözlegne çykdyň,
Köp dostlara ýolukdyň.

Emma olaň biri-de,
Towşanjyk-da, böri-de
Ýoldaşlyga ýaraman,
Gaçdy yzyn garaman.

Towşan möjekden gorkup,
Syp berdi ahyr soňy.
Möjek-de senden ürküp,
Ökje göterdi ýaňy!”

Diýemde äpet haýwan
Şeýle bir gödek güldi.
Kölüň ýandaky hoýwaň⁴⁹
Düýbi sarsan dek boldy.

Soňra başlady gepe:
– “Näsin aýdýaň it şepe!
Ýürek bolmaz möjekde,
Ökdäni görse ökde
Tibirdäbir⁵⁰ aýagy,
Kimmişin möjek dagy!

Gaçdy diýýän möjegin
Häzir alyp yzyny
Batyr dostum diýjegin
Maslyjagnyň özüni

Taparyn uzak gitmän,
Barsa köle barandyr,
Ýogsa – köle-de ýetmän
Janjagazyn berendir!”
Diýende aýy şepäm,
Göge diredi depäm.

Ýekeligin derdinden
Örtenip, bişdim diýip,
Haýwanlaryň merdinden
Bir dosta duşdum diýip,
Aýy bilen öpüşip,
Göwnüme aram tapdym,

Begenip öte düşüp,
Tasdan-da ýarylypdym.

Tokaý bilen münzeşip⁵¹,
Doganlara meñzeşip,
Süýji-süýji sözleşip,
Ölen möjek gözleşip,
Böwürslenlik jülgeleşip,
Jigirdekli⁵² jylgalaň⁵³,
Garadolan⁵⁴, injirli,
Ýene şeýle ýüz dürli
Agaçlaň içi bile
Tirkeşip gele-gele
Sataşman ölen börä,
Gelip düşdüm bir örä⁵⁵.

Meniň aýy batyrym,
Akly goýy batyrym
Gördi-de bir çopany
Egnindäki gapany,

Birden kürtdürip⁵⁶ durup,
Yza ýazzyny berdi.
Gaçanyň ýel görüp,
Gonanyň gol gördi.

Şeýle bir owşanaklap⁵⁷
Gaçdy weli çal aýy,
Günüň önüni bekläp
Turuzýan tüweleýi,

Heniz guşluk bolmanka
Dünýä inrik⁵⁸ düşürdi.
Haýran galyp bu waka
Goýunlar-da üşerdi⁵⁹.

Tapan in güýçli şepäm
Şeýdip daşlaşdy gitdi.

Ýatagyma ýetmākām
Ýolda hoşlaşdy gitdi.

5

“Etmän heder-howatyr
Şol aýlanyp ýör weli,
Dünýäde uly batyr
Adam bora çemeli!”

Diýen pikire gidip,
Çopanyň ýanna bardym.
Öňünde tagzym edip⁶⁰,
Dört бүкүlip ýalbardym:

“Çopan, çopan, eý çopan,
Maňa gulak goý, çopan!

Atadan galyp ýeke,
Göz ýaşym döke-döke,
Ýetimligiň ýüküni
Gerşimde⁶¹ çeke-çeke
Ýatagymy taşladym,
Dost agtaryp başladym.

Görsene, keç maňlaýma⁶²
Ilki bilen duşany,
Utanman, şu boýyma
Dost tutundym towşany.

Iýýäniň et bolansoň,
Adyň-da it bolansoň
Agzyň daňyp bolýarmy?
Üýrmän oňup bolýarmy?

Bir şagyr-şugur duýup,
Üýrdüm weli gijara,
“Waý, möjek geler!” diýip
Tas çaşypdy biçäre.

Bujagaz towşandan soň,
Dost tutdum äpet möjek,

Bar, ol-a towşan diýseň,
Sen muňa näme diýjek!

Bu-da bir aýy görüp,
Göneldäýdi guýrugyn,
Onsoň aýa gol berip,
Ýazyp dostluk buýrugyn,
Astyna gol goýuşyp,
Şu gün basdyk möhrüni,
Ýetişmäkäk duýuşyp
Doganlygyň mährini

Ine şol aýy bile
Şu ýabyň boýy bile
Gadam urup⁶³ assaja,
Ýylgyryşyp myssaja⁶⁴

Gelýärkäk seni görüp,
Ol hem ýazzyny berdi.
Gaçanyňy ýel görüp,
Gonanyňy gol gördi!”

Diýdim weli, aksakal
Golun atyp boýnuma,
Diýdi: “Möjekdir-şagal
Getirmeseň goýnuma,
Edil häzirden başlap
Dost bolaly wepaly!”
Öňüme lukma⁶⁵ taşlap,
Ýitirip tapan ýaly,

Gerk-gäbe doýýançam
Dürli-dümen ýal⁶⁶ berdi.
“Bolýa, razy” diýýänçam
“Dost bol!” diýip ýalbardy.

Ine şondan bäri-de
Men çopanyň goşunda,
Goýnun gorap börüden
Perwaz urýan daşynda.

Meniň adym Goňurja,
Özüm şeýle gyňyrja⁶⁷.
Lakamymdyr goýunçy,
Möjek görsem “oýunçy”.

“Böri men-ä böri men,
Goýun-geçin piri men!”
Diýişip öwünýänleň,
Güýjüne guwanýanlaň,

Basýaryn men ýüzüne...
Adamyň in zordygyn,
Görkezýäriň gözüne
Kimiň-kime pirdigin.

Düşüp betlik ýoluna,
Çopanymyň malyna
Şol betler çozaydymy,
Keýpimi bozaydymy,

Onsoň ýaňky möjekler
Täzeje et iýjekler
Keýik dek gaça-gaça
Uçut⁶⁸ daga çyksa-da,
Bürgüt dek uça-uça
Belent göge çyksa-da,

Syçan dek gaza-gaza
Ýer teýne⁶⁹ sokulsa-da,
Balyk dek ýüze-ýüze
Girdapda⁷⁰ bukulsa-da,

Gaplaň dek dişin gyjap,
Üstüme topulsa-da,
Ýa-da ýolbars dek sojap⁷¹,
Urunyp, çapylsa-da,

Alkymyndan⁷² alýaryn,
Sypdyramok demimden,
Bokurdagna çalýaryn
Dişimdäki “emimden”.

Meniň adym Goňurja,
Özüň şeýle gyňyrja⁷³.
Lakamymdyr goýunçy,
Möjek görsem “oýunçy”

Durmuş tapdym sapaly
Çopanymyň goşunda,
Goýnun gorap wepaly
Perwaz urýan⁷⁴ daşynda.

¹ Jaryň.

² Derya ýakalarynda ösýän, söwüde meňzeş agaçlaryň köp biten ýeri.

³ Maýdajyk gülli, gowaça boýly, ýalaňy odun hökmünde peýdalanylýan ösümlikleriň köp biten ýeri.

⁴ Gumda bitýän dik ýogyn ösüntgili ösümlik.

⁵ Syrdam ösýän, bogun-bogun, uzyn ýogyn gamyşlyk.

⁶ Maslyk, syçan, kiçijik jüýje we ş.m. zatlary iýýän kellesi tüýsüz ýyrtyjy guş.

⁷ Meleräk reňkli, kiçiräk ýyrtyjy guş.

⁸ Ownuk gülli, ýiti ysly, ajy tagamly, dagda, gumda bitýän pürli ösümlik.

⁹ Uzyn inçe ýaprakly, baldagynyň içi ak ýumşak jisimli, gamşa meňzeş ösümlik.

¹⁰ Hantama bolup.

¹¹ Azaby.

¹² Eşreti.

¹³ Berkedim.

¹⁴ Mätäçlikden ýaña.

¹⁵ Bir zada bolan nägileligi aňladýan ümlük.

¹⁶ Ýagyşlyja.

¹⁷ Çylgam-çylgam ýuka baldakly, gumda gögerýän köpýyllyk ösümlikleriň.

¹⁸ Ýaplaryň.

¹⁹ Gury howaly giň ýerden.

²⁰ Depäniň ýapgyt ýerinden.

²¹ Sataşdym.

²² Hamala.

²³ Birnäçe sesleriň goşulyşmagyndan dörän güýçli galmagal.

²⁴ Gulaklarymy dikeldip.

²⁵ Kellämden.

²⁶ Dostymyň.

²⁷ Garanjaňlap.

²⁸ Ele.

²⁹ Niýetiňi.

³⁰ Görgisin.

³¹ Geler.

³² Ýoldaşy.

³³ Buýruk.

³⁴ Gaçyryp.

³⁵ Dost.

³⁶ Göz-görtele.

³⁷ Ahyryn.

³⁸ Akar suwuň ýa-da sil suwunyň özi bilen getiren çäge görnüşli çökündisi.
³⁹ Döwüp.
⁴⁰ Ägirt uly.
⁴¹ Gaçyp gitti.
⁴² Baran ýeri.
⁴³ Möjek.
⁴⁴ Arslany.
⁴⁵ Gaty uzaga.
⁴⁶ Daralan ýüňüň düýrlenip, egirmäge taýýarlanan arassa görnüşi.
⁴⁷ Gorkman.
⁴⁸ Gaýgysyny.
⁴⁹ Bir bagyň ady.
⁵⁰ Sandyraberer.
⁵¹ Öňe tarap hereket edip.
⁵² Guşigdeli.
⁵³ Ýagyş suwunyň ýasaýan çylgamlary.
⁵⁴ Dagda bitýän tegelek ýaprakly hem köp çybykly agaç.
⁵⁵ Mal bakylýan otluk meýdana.
⁵⁶ Saklanyp.
⁵⁷ Aýaklaryň arasyny giň açyp.
⁵⁸ Gün ýaşyp, garaňky düşüp başlan wagt.
⁵⁹ Geňirgäp seretdi.
⁶⁰ Baş egip hormatlap.
⁶¹ Haýwanyň boýnunyň başlanýan ýeriniň üstündäki tümmüje ýer.
⁶² Ugruna däl.
⁶³ Öňe hereket edip.
⁶⁴ Mylaýymja.
⁶⁵ Bir agyz iýmit.
⁶⁶ It üçin undan, kepekden, ýarmadan we ş. m. Ýörite taýýarlanylýan iýmit.
⁶⁷ Gyzmaja.
⁶⁸ Beýik kert.
⁶⁹ Düýbine.
⁷⁰ Derýada, deňizde suýuň köwleýip, aýlanyp akýan ýerinde.
⁷¹ Haşlap.
⁷² Eneginiň aşagyndan.
⁷³ Ýüzü agyrja.
⁷⁴ Aýlanýaryn.